

Qarabağ Universiteti ilə bağlı böyük arzular

Məlum olduğu kimi, Prezident İlham Əliyevin mayın 28-də Respublika Günündə Ağdam rayon ictimaiyyət nümayəndələri, ziyalılar ilə görüşündə Ağdamın baş planı da müzakirə olunub. Ağdamı dünyanın ən gözəl şəhərlərindən birinə çevirəcək baş planda Qarabağ Universitetinin yaradılması da nəzərdə tutulur. 44 günlük Vətən müharibəsinin yaratdığı ən mühüm imkanlardan biri kimi regionda modern universitet modelinin bənzərsiz nümunəsi olacaq Qarabağ Universiteti yaşadığımız 4-cü sənaye inqilabının tələblərini nəzərə alaraq, Azərbaycanın rəqəmsal transformasiyasını təmin edəcək insan kapitalını formalaşdıracaq ali təhsil müəssisəsi kimi həyatımıza daxil olacaq. Bəs, Qarabağ Universiteti yaradılarkən hansı qlobal trend və çağırışlar nəzərə alınmalıdır? 4-cü sənaye inqilabı dövründə yaradılacaq Qarabağ Universitetini necə görmək istərdiniz? Bu suallarımızı dünyanın nüfuzlu universitetlərində akademik fəaliyyətlərlə, elmi-tədqiqatlarla məşğul olan azərbaycanlı alimlər cavablandırırlar.

Azərbaycan müəllimi.- 2021.- 11 iyun.- S.1. ^{⇒ Ardı səh.7}

Qarabağ Universiteti ilə bağlı böyük arzular

Xaricdə çalışan nüfuzlu alimlərimiz nə düşünür?

Qərib Mürşüdoğlu

İlham Axundov

⇐ Əvvəli səh.1

“Mən Qarabağda güclü universitet görmək istərdim”

Qərib Mürşüdoğlu, Kembric Universitetinin professoru: - Ağdamda yeni universitetin yaradılması çox yaxşı fikirdir. Bu, həm Qarabağ rayonlarının inkişafına təkan verər və həm də bu fürsətdən istifadə edərək təhsil və elm müəssisələrinin böyük şəhərlərdən kənara çıxarılmasına imkan yaradır. Mənim əsas marağım və təcrübəm texniki elmlərdə olduğu üçün Qarabağ Universiteti ilə bağlı fikirlərim bu istiqaməti əhatə edəcək. Mən Qarabağda bir güclü universitet və beynəlxalq konfrans mərkəzləri görmək istərdim. Universitet Ağdamda yerləşə bilər və elmi konfrans mərkəzləri isə Şuşada. Və həmçinin yeni universitetə gəncləri cəlb etmək məqsədində olardı. Dünyada bir neçə global problemlər var. Bunlara daxildir: a) enerji problemi; b) iqlim dəyişikliyi; c) səhiyyə və yaşdan asılı olan genetik xəstəliklər; d) maşın oyrətmə üsullarının inkişafı və adi insanlar ilə texnologiya arasında məsafənin böyüməsi. Mən bura həmçinin müxtəlif ölkələrdə tarixin pis öyrədilməsinə və bu istiqamətdə ətraflı tədqiqatın olmamasını da əlavə edərdim. Qafqazda bu problem özünü daha qabarıq göstərir. Yeni universitet bu istiqamətlərin heç olmasa bir neçəsini nəzərə ala bilər. Bu istiqamətlərin hər birinə əsas təsir edən kompüter elmləri, statistika və maşın oyrətmə sahələridir. Ona görə ən birinci istiqamət bu sahələr olsa onlar ətrafında müxtəlif istiqamətləri inkişaf etdirmək olar. Biotibbi mərkəzin yaradılması da yaxşı nəticələr verər. Bu, həm güclü biologiya, təbabət fakültələri və xəstəxana olmasını tələb edir. Amma bu istiqamət daha çox maliyyə tələb edir və ola bilər ki, bunu ikinci mərhələdə həyata keçirmək olar.

“Qarabağ Universitetini necə görmək istərdiniz” sualına gəlincə, professor hesab edir ki, yeni universitetdə tədqiqata əsaslanan təhsil güclü müəssisələrin yetişdirilməsinə imkanlar yaradır. Ümumiyyətlə, tədqiqata əsaslanan təhsil daha çox maliyyə tələb edir. Amma bunu kompüter elmlərində və maşın oyrədilmə istiqamətində daha az maliyyə ilə həyata keçirmək olar. Əgər bu istiqamətdə getmək mümkün olarsa, onda texnologiya sənayesi və təhsilin inkişafı eyni zamanda həyata keçirilə bilər. Bunun üçün strategiya hazırlanmalıdır. Ən yaxşı təhsil təbii qorandə və təcrübə olanda mümkündür.

Əvvəl qeyd etdiyim kimi, əsasən gənclərin cəlb edilməsi daha məqsəduyğun ola bilər. Eyni zamanda müəssisələrin qiymətləndirilməsi də yeni üsullar ilə həyata keçirilsə, bu, daha uzunmüddətli nəticələr verə bilər. Müəssisələr verdikləri nəticələrə görə qiymətləndirilməlidir. Bu, o demək ola bilər ki, işçilər əgər nəticə vermirsə, onda onların işdən azad edilməsi mümkün olmalıdır. Bunun üçün qısamüddətli müqavilələr haqda fikirləşmək lazımdır.

Bu istiqamət məni çox maraqlandırır və istərdim ki, Azərbaycanda inkişafa təkan verən universitetlər olsun. İstərdim ki, gənclərdə özlərinə inam daim güclü olsun və peşəkarlıq inkişaf etdirilsin.

“Biz Kanada universitetlərinin bu bölgədə iştirakını təmin edə bilərik”

İlham Axundov, Kanadanın Waterloo Universitetinin professoru: - Məlumdur ki, qloballaşma dövründə universitetlərin formalaşması və transformasiyası bir çox cəhətdən global trend və çağırışlar nəzərə alınmaqla baş verir. Universitetlər tələbələrini bu gün üçün yox, yaxın gələcək üçün hazırlamalıdır. Bundan ötrü isə biz, ilk növbədə, gələcəkdə yaranacaq tələbatı başa düşməliyik. On ildə iş yerlərinin necə formalaşacağını ətraflı öyrənməliyik. Bu gün dünya miqyasında ən yaxşı hesab edilən “Data Science” ixtisası haqqında biz bir neçə il bundan əvvəl heç düşünmürdük. Dünya İqtisadi Forumunun bir hesabatında deyilir ki, yaxın gələcəkdə dünyada 75 milyon işləri avtomatlaşdırma əvəz edəcək və bununla yanaşı, innovativ iqtisadiyata 133 milyon yeni iş yerləri əlavə olunacaq. Lakin, işlərini itirən işçilər əksər hallarda yeni işlərdə işləmək üçün tələb olunan keyfiyyətlərə malik olmayacaqlar. Bu “bacarıqlar boşluğu” gələcək 10 ildə problemlər yaradacaq. Ona görə də ali təhsil müəssisələri bu gün yeni tələblərə uyğunlaşma yollarını tapmalıdırlar. Daha kəskin demək istərdim: əgər biz bu gün tələbələrə bizə dənəki təhsil veririk, onda onların gələcəyini indidən uğursuz edirik.

İşləri köhnə qaydada davam etdirmək artıq bir seçim olmamalıdır, yenilik və dəyişikliyi qəbul etmək gələcək üçün vacib şərtlərdən biridir və bu dəyişikliklərə proaktiv və müsbət yanaşmaq uğuru təmin edəcəkdir.

Dördüncü sənaye inqilabının uğurlarının açarlarından biri və ən əsası, universitet təhsilidir. Sürətlə dəyişən texnoloji proseslərə uyğunlaşmaq üçün universitetlər bəzi addımları atmaq məcburiyyətindədirlər. Bu addımlar hansılar ola bilər:

* Təhsilin məqsədini yenidən müəyyənləşdirmək

Bütün dövrlər ərzində təhsilin məqsədi bu dövrdə cəmiyyətin ehtiyaclarına xidmət etmək, gəncləri müəyyən bir iş istiqamətində hazırlamaq və tərbiyə etmək olmuşdur. Hazırda isə, yeni texnologiyalar (süni intellekt, böyük məlumatlar, blok zəncirləri, genişlənmiş reallıq, internet və s.) hər bir sənaye sahəsinə misilsiz bir sürətlə dəyişdiriyi üçün məzunlar bir yox, bir neçə sahədə hazırlanmalı və innovativ iqtisadiyyatın inkişafına hazır olmalıdırlar. Tipik xətti karyera yolu dayanandırılmalı və iş karyeralarının yeni normaları barədə təsəvvürlər yaranmalıdır. Biz bunu Waterloo Universitetində edə bildiyik. Rəhbərlik etdiyim bölümdə yaradılan yeni ixtisaslar kəmiyyət/riyazi bacarıqları ilə maliyyəni və biznesin müxtəlif sahələrini inteqrasiya edən proqramlar əsasında qurulmuşdur. Mən bunu hər zaman Azərbaycanda universitetlərinə tövsiyə etmişəm və gələcəkdə yorulmadan tövsiyə edəcəyəm.

* STEM təhsilini təkmilləşdirmək

Humanitar elmlər və müəssisələr hələ də vacib olaraq qalacaq, amma gələcəkdə hər bir işçinin müəyyən texniki bacarıqlara ehtiyac duyacağı şübhəsizdir və biz bu gün bütün tələbələrin yeni texnologiyalardan istifadə edə bilmələrini təmin etməliyik.

Davamlı təhsil modellərinə uyğunlaşmaq. Gələcəkdə savadsızlar oxuyub yaza bilməyənlər deyil, öyrənə bilməyənlər olacaq. 2030-cu ildə işlərin 50%-dən çoxu hələ mövcud deyil. Strukturlaşdırılmış təhsil kollecdən və ya universitetdən

ayrıldıqdan sonra bitə bilməz. Təhsil həyatı bir iş (lifelong learning) çevrilməlidir və bu imkanları təmin etmək üçün təhsil müəssisələri yeni proqramlar hazırlamalıdır. Yaradıcılıq, maraq və biznes təşəbbüskarlığı kimi xüsusiyyətlər gələcək işçi qüvvəsi üçün vacib olacaq.

Ko-Operativ ali təhsil. Ali təhsil müəssisələri ilə istehsalat arasında möhkəm əlaqələrin qurulması məzunların 4-cü sənaye inqilabına lazımi dərəcədə hazırlanması üçün vacib şərtlərdən biridir. Ko-op təhsili adlanan təhsilin bu növü Waterloo Universiteti tərəfindən ilk olaraq yaradılmışdır; tələbələr oxuduqları müddət ərzində 4-6 semestr ixtisasları üzrə ödənişli iş təcrübəsi qazanırlar. 4-cü sənaye inqilabı zamanı kollec təhsili də daha çox diqqət mərkəzində olmalıdır və kolleclər fərdlərin iş həyatı boyu müxtəlif ixtisas dərəcələri (graduate certificate) verə bilən proqramlar təklif etməlidirlər.

Ağdamda yaradılması nəzərdə tutulan Qarabağ Universitetinin müasir reallıqlar dövründə əsas missiyası və hədəflərinə gəlincə, professor İ.Axundov qeyd edir ki, bütün yuxarıda deyilənləri və eyni zamanda Qarabağ Universitetinin yaradılmasının məqsədlərindən biri kimi bölgəyə qayıdış planını nəzərə alaraq bu yeni Universitet üçün aşağıdakı iki optimal yolu təklif edirik:

1. Mega-layihə: Ağdam Təhsil Əməkdaşlıq Şöhrinin (ATƏŞ) yaradılması və bu şəhərcikdə Qarabağ Multiversitetinin qurulması. Dünyada ilk belə multiversitet Qatar Təhsil, Elm və İnkişaf Fondunun təşəbbüsü ilə paytaxt Dohanın ətrafında yerləşən və 14 kvadrat kilometr əhatə edən Qatar Təhsil Şöhrində yaradılıb. Dünyanın səkkiz aparıcı universitetinin (6 Amerika, 1 - Britaniya, 1 - Fransa) məşhur proqramlarını özündə birləşdirən bu kampus 15-ə yaxın ixtisaslarda bakalavr, magistr və fəlsəfə doktoru proqramlarını təqdim edir. Bu kampus bölgədə ən güclü təhsil mərkəzi olmaqla yanaşı, həm də kompleks siyasət problemlərindən tutmuş nanotexnoloji araşdırmalara qədər çox genişprofilli bir tədqiqatlar laboratoriyasına çevrilib.

Əgər bu layihə Qarabağda gerçəkləşsə, onda biz Kanada universitetlərinin də bu bölgədə iştirakını təmin edə bilərik və nəticədə təsəvvür edin ki, kompüter elmlərini Waterloo Universiteti, iqtisadiyyat ixtisaslarını Toronto Universiteti, təbiət elmlərini McGill Universiteti, neft sahəsi üzrə proqramları Alberta Universiteti səviyyəsində verə bilən və bu ixtisasları özündə birləşdirən bir universitet yarana bilər. O zaman bu multiversitetə və bölgəyə qonşu ölkələrdən olan böyük axını təsəvvür etmək çətin deyil.

2. İkinci yol (birinci yol ilə paralel də aparıla bilər) olaraq Kollec və Universitet təhsilinin yeni üstünlüklərindən faydalanaraq çevik bir təhsil proqramı hazırlamaq: 2 il kollec + 2 il universitet. Kollec müvəffəqiyyətlə bitirən tələbələr universitetdə təhsillərini davam etdirirlər. Tələbələrə oxuduqları müddətdə onların gələcək iş yerləri ilə sırf bağlı olan dərslər keçirlər və bu yığcam ola bilər, bəzi online dərslərin tamamlanması nəticəsində məzunların sürətlə dəyişən iş yerlərinə hazır olmasını təmin edilir. İlk açılış proqramları olaraq, texnoloji və maliyyə sektorları ola bilər. Bu 2+2 layihəsi də bölgəyə tələbə axını sürətləndirəcək.

Oruc MUSTAFAYEV